

~~2017-05-24~~
2018-06-18

LUNDS UNIVERSITET
Juridiska fakulteten

Juridiska fakultetsstyrelsen
Universitetslektor Christoffer Wong

Remiss: Tidiga förhör – nya bevisregler i brottmål (SOU 2017:98)
Ju2017/09591/Å

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, som anmodats att yttra sig över rubricerat betänkande, får härmed avge följande yttrande, som utarbetats av universitetslektor Christoffer Wong.

En grundläggande utgångspunkt för bevisreglers utformning är att de ska bidra till att rättegången är rättssäker samtidigt som den är ägnad att uppnå en materiellt riktig dom och att processen är effektiv. Det är en allmän princip att rättegången ska vara rättvis, såsom den uttrycks i artikel 6 EKMR och uttolkats av Europadomstolen; i Sverige anses muntlighets-, omedelbarhets, och koncentrationsprinciperna gör att syftet med domstolsprövning uppnås på bästa sätt. Olika värden prioriteras i brottmålsförandet. På det tidiga stadiet prioriteras effektiviteten, t.ex. genom summariska förfaranden och genom möjligheter att underlåta åtal. Men när ett mål har nått domstolen och att huvudförhandling ska hållas blir rätts-säkerhetsaspekter viktiga. Annorlunda uttryckt: det är inte en så stor andel brottmål som prövas av domstol med huvudförhandling, så det ska vara en ordentlig och rättssäker prövning när målet hamnar hos domstolen.

Utredningen föreslår huvudsakligen *dels* att möjligheterna utökas till bevisupptagning inför domstol utom huvudförhandling, *dels* att ljud- och bildupptagning av en berättelse som lämnas i brottmål inför åklagare eller Polismyndigheten eller annars utom rätta får återopas som bevis i rättegången. Utredningens förslag innebär främst att omedelbarhets- och muntlighetsprincipernas påverkas. Det är Fakultetsstyrelsens mening att det är den rättvisa rättegången (i EKMR:s bemärkelse) som är det viktiga i sammanhanget. Kravet på muntlighet och omedelbarhet utgör enbart medel för att säkerställa en rättvis rättegång. Fakultetsstyrelsen delar utredningens uppfattning att även om det är önskvärt att upprätthålla de för svensk rätt grundläggande principerna om muntlighet och omedelbarhet, kan dessa principer modifieras om rättssäkerheten kan tillgodoses på annat sätt. Till detta kan läggas att ett strikt upprätthållande av muntlighet och omedelbarhet kan även motverka rättssäkerhet, särskilt i stora brottmål.

Utredningens förslag om utökad bevisupptagning inför domstol under förundersökningen omfattar en ändrad 23 kap. 15 § rättegångsbalken som innebär att bevis ska, under vissa omständigheter under förundersökningen (d.v.s. innan åtalet väcks), tas upp av rätten på yrkande av förundersökningsledaren eller den misstänkte samt en ändrad 36 kap. 19 § rättegångsbalken som föreskriver att förhör med vittne i

brottmål ska under vissa omständigheter tas upp utom huvudförhandling på yrkande av åklagaren, den tilltalade eller målsäganden som för talan om ansvar. Det är fråga om bevisupptagning inför rätta i båda dessa fall. Att bevisupptagning sker inför rätta ger i sig ett visst mått av rättssäkerhetsgaranti, och försvarssidans behov av kontradiktion kan tillgodoses i förfarandet. Under förundersökningen har den tilltalade emellertid inte full och ovillkorlig insyn i processmaterialet, varför det kan vara svårt för försvararen att bedöma vilka frågor som ställs m.m. under bevisupptagningen, vilket naturligtvis kan inverka såväl på den fortsatta utredningen som på processens slutliga utgång. Mot detta kan sägas att den tidigare lagd bevisupptagningen utgör endast en del av bevisningen; det finns inget hinder mot att ny bevisning tas upp under huvudförhandlingen och i så fall ska den nya bevisningen vägas mot den tidigare. I sådana fall har man inte vunnit i effektivitet, men det torde inte vara någon förlust i rättssäkerhet – en sådan ordning är enligt Fakultetsstyrelsen i princip godtagbar. Vad kan ifrågasättas är domstolens skyldighet ("ska") att ta upp bevisning om "det inte är olämpligt"; vilket kan sägas vara en presumtion för bevisupptagning. Fakultetsstyrelsen anser att det är mer lämpligt och det inbjuder till en mer seriös prövning om villkoret blir istället "om det är lämpligt".

Utredningens förslag har motiverats av problem med stora brottmål, men bestämmelserna som diskuterats ovan är inte begränsade till sådana mål. Det får domstolen avgöra från fall till fall vad som är lämpligt. I detta sammanhang kan därför frågan ställas om det bör framgå av lagtexten vad det är för kriterier som domstolen ska beakta vid sin lämplighetsprövning.

En särskild grund för en tidig bevisupptagning är bevisningens betydelse för frågan om häktning eller restriktioner. Bestämmelserna har alltså ett annat syfte än vad som redan nämnts, nämligen att förkorta häckningstid och att minska användning av restriktioner. Fakultetsstyrelsen har ingen erinran mot dessa bevekelsegrunder för de aktuella bestämmelserna för bevisupptagning mot bakgrund av att ny bevisning får införas på ett senare stadium om behov uppstår.

Utredningens andra huvudsakliga förslag är att införa en ny bestämmelse (35 kap. 14 a § rättegångsbalken) som innebär att en ljud- och bildupptagning av en berättelse som lämnas i brottmål inför åklagare eller Polismyndigheten eller annars utom rätta får åberopas som bevis i rättegången om det inte är olämpligt med hänsyn till sakens prövning. Det som skiljer denna bestämmelse från de som diskuterats ovan är att berättelsen lämnas här utom rätta. Detta innebär att rättssäkerhetsgarantier är svagare i dessa fall. Försvarssidans möjlighet till kontradiktion är begränsad under huvudförhandlingen och detta ska domstolen ta hänsyn till vid sin lämplighetsbedömning. Här är föreskriften inte obligatorisk ("får"), vilket ger rätten ökat utrymme för sin bedömning. Eftersom bestämmelsen är fakultativ är det inte lika viktigt att vad som anses vara olämpligt ska – såsom för 23 kap. 15 § och 36 kap. 19 § rättegångsbalken – framgå av lagtexten, men det är önskvärt om detta diskuteras i propositionen.

Enligt delegation

Christoffer Wong